

Berard Barčić

POSVEĆENI (REDOVNIČKI) ŽIVOT — U SVJETLU DOGMATSKE
KONSTITUCIJE O CRKVI *LUMEN GENTIUM* DRUGOGA
VATIKANSKOG SABORA

Uvod

Poznato nam je da se Drugi vatikanski koncil u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen Gentium* bavio i redovničkim staležem. Plod toga je VI. poglavlje Konstitucije pod naslovom: »Redovnici« (De religiosis).

O tom poglavlju mnogo je napisano s različitih vidika. Posljednjih godina njime su se temeljito, u kontekstu cijele Konstitucije i na temelju objavljenih *Acta synodalia* te materijala Doktrinalne ili Teološke komisije, bavila dva uvažena stručnjaka iz Družbe Isusove, Paolo Molinari i Peter Gumpel, i dali iscrpan pregled sadržaja i povijesti VI. poglavlja Konstitucije o Crkvi.¹

Povijest koncilskog teksta

Put koji je prošao tekst VI. pogl. Konstitucije o Crkvi *Lumen Gentium* od svoje početne do svoje konačne redakcije bio je prilično mukotrpan.

Prvotna shema o Crkvi (Schema Constitutionis de Ecclesia) imala je 11 poglavlja, od kojih je V. pogl. govorilo o redovnicima (De statibus evangelicae acquirendae perfectionis). Na početku zasjedanja Koncila, prema izričitoj želji pape Ivana XXIII, trebalo je tu shemu preraditi. Radi toga je Doktrinalna komisija oblikovala Generalnu komisiju i 7 specijalnih potkomisija. Komisija za koordinaciju povjerala je izradbu teksta o redovnicima Mješovitoj komisiji, sastavljenoj od članova Doktrinalne koncilске komisije i od članova Koncilске komisije »De religiosis«. Mje-

¹ Paolo MOLINARI — Petar GUMPEL: *In capitolo VI 'De Religiosis' della Costituzione dogmatica sulla Chiesa*, Quaderni di vita consacrata, Editr. Ancora, Milano 1985. Ovaj prikaz raden je prema navedenom djelu.

šovitá komisija je završila svoj posao i tekst predala Doktrinalnoj komisiji.

U međuvremenu je kardinal Suenens predložio novu shemu o Crkvi sa samo 4 poglavlja. Predložio je da se dokine V. poglavlje o redovnicima i da se o njima raspravlja u IV. poglavlju, gdje je govor o općem pozivu na svetost svih kršćana. Prijedlog nije prihvaćen, nego je zaključeno da se V. poglavlje preradi.

Na sjednici Koncila poglavlje o redovnicima je zapelo. Njega je, naime, naknadno preradila neka potkomisija koja je bila oblikovana za vrijeme zasjedanja i temeljito ga izmijenila, tako da je od njega izašao posve drukčiji dokument, i prema naslovu i prema sadržaju, od onoga koji je bila priredila Mješovita komisija. Umjesto dotadašnjeg naslova *De iis qui evangelica consilia profitentur* stavljen je naslov *De vocatione ad sanctitatem in Ecclesia*. Tom novom tekstu nedostajala je biblijsko-teološka i skripturističko-dogmatska impostacija redovničkog života, tako da specifični objekt dokumenta više nije bio stalež savršenstva u pojedinosti nego opći poziv na svetost. Tekst ovog novog dokumenta sastavio je biskup grada Namura (Belgija) msgr. Andrija M. Charue s nekoliko svojih perita, i to na brzu ruku, a da nisu pritom konzultirali Mješovitu komisiju. Osim toga, novi tekst je neprotokolarno unesen u dvoranu i podijeljen Ocima.²

Oci kojih se to ticalo nisu bili zadovoljni i tražili su obrazloženu dokumentaciju zašto i kako je tako korjenito izmijenjen dokument. Sastavljači novoga teksta nisu nikada pružili traženu dokumentaciju. Štoviše, kad god se s njima htjelo o tome razgovarati, pokazivali su veliku nervozu.

Msgr. Charue, obrazlažući svoj stav teologijskim, pastoralnim i ekumenskim razlozima, kaže da redovnicima ne treba posvetiti posebno poglavlje jer će o njima biti govora u IV. poglavlju, gdje se govori o općem pozivu na svetost, na koju su pozvani svi kršćani.³

Zastupnici tog mišljenja, međutim, počinjaju pogrešku što promatraju Crkvu i njezinu strukturu samo na temelju hijerarhijskih i juridičkih kategorija (a u isto vrijeme oni su veliki protivnici juridicizma u Crkvi). Oni zaboravljaju da hijerarhijski i juridički vid nije jedini vidik koji postoji u Crkvi. »U njoj doista osim božanskog hijerarhijskog ustrojstva postoji jedno drugo božansko ustrojstvo drukčijeg reda (ono koje neki teolozi nazivaju 'pneumatska ili karizmatička struktura' Crkve). Pre-

² Jedan od otaca, iznoseći »zgode i nezgode« tog novog dokumenta, rekao je: »Actuale caput IV Schematis 'De Ecclesia' quasi furtivo modo est introductum; etenim a Commissione theologica approbatum non fuit, imo ne esaminatum«. *Nav. dj.*, str. 41.

³ Na ovo je izlaganje odgovorio u koncilskoj dvorani P. J. SCHÜTTLER, vrhovni poglavar Družbe Verbi Divini: »Ako u shemi o Crkvi imamo posebno poglavlje o hijerarhiji, uza sve to što postoji cijela jedna druga shema koja raspravlja o dužnostima biskupa; ako imamo cijelo jedno poglavlje o laikatu, premda postoji jedna druga shema koja radi o apostolatu laika, zašto onda ne možemo imati posebno poglavlje koje raspravlja, kako dolikuje, o redovnicima... Zašto onda dajemo dojam da se sramimo otvoreno i izričito govoriti ne samo o njihovu pozivu na svetost nego također i o njihovoj plodnoj djelatnosti koja je tako potrebna za život Crkve?« *Nav. dj.*, str. 46-47.

ma božanskom *hijerarhijskom* ustrojstvu sigurno je da se moraju razlikovati samo dva staleža u Crkvi, to jest stalež hijerarhije ili klera i stalež laika. Uza sve to, prema jednom drugom vidiku, ništa manje temeljnom, onom '*pneumatskom*', moraju se razlikovati dva druga staleža u Crkvi, to jest stalež redovnika, ili stalež onih koji po volji i providnosti njezina božanskog utemeljitelja žive evandeoske savjete u stvarnom posvemašnjem darivanju sebe, i stalež ne-redovnika, ili stalež onih koji ne žive evandeoske savjete u stvarnom posvemašnjem darivanju sebe. Stvarno, put evandeoskih savjeta nalazi se u Crkvi prema izričitoj Kristovoj volji i, dosljedno, prema njegovoj izričitoj volji postoji u Crkvi posebna skupina kršćana koji su pozvani da stvarno žive evandeoske savjete (...). Stoga je jednostavno pogrešno reći da po Božanskoj ustanovi postoje u Crkvi samo dva staleža: onaj hijerarhije i onaj laika, i da stoga samo oni sačinjavaju strukturu Crkve.⁴

Jedan od nedostataka novoga Dokumenta bio je upravo taj što nije imao pred očima »pneumatološku« ili »karizmatSKU« dimenziju Crkve, a koja je, uostalom, bitna jer je božanskoga reda. Osim toga, u Dokumentu se nije spominjalo djelovanje Duha Svetoga kod vjernika. Nije se uopće spominjalo djelovanje karizme. Dosljedno, nije se spominjalo što je Bog učinio u Crkvi kada joj je poslao pojedine utemeljitelje redova.

Tijekom rasprave o redovnicima pokazala se još jedna nepravilnost. Raspravljajući o drugim poglavljima sheme, preostajalo je vrlo malo vremena da se raspravlja i o redovnicima. Od malobrojnih intervenata čuli su se uglavnom oni koji su zastupali mišljenje o redovnicima msgr. Charuea; drugi nisu mogli doći do riječi pa im je preostao samo pismeni intervent. Svakome je, međutim, jasno da pismeni interventi nisu mogli imati onakav učinak kao oni koji su izgovoreni u dvorani, gdje su ih svi Oci mogli čuti i na temelju toga imati svoje mišljenje. Zainteresirani su onda tražili da se u dvorani iznese sažetak svih intervenata koji nisu mogli biti izrečeni. Molbi je udovoljeno. Međutim, sutradan se u dvorani čitao drugi sažetak, a ne onaj koji su sastavili zainteresirani Oci.

Kod takvog stanja stvari zainteresirani su sastavili tzv. »Postulata«, u kojima su iznijeli svoje stajalište o redovnicima i o tijeku postupka u dosadašnjoj raspravi o redovnicima. »Postulata« (potpisalo ih je 679 Otaca) su poslana tajniku Koncila msgr. Feliciju, a poslana su i samom sv. ocu Pavlu VI.

Malo poslije toga (23. V. 1964) sv. otac Pavao VI održao je značajan govor (»Magno gaudio«) skupini vrhovnih poglavara nekih redova. Među ostalim Sv. Otac je rekao: »Činilo nam se, međutim, shodno dozvati u pamet neprocjenjivu vrijednost redovničkog života i njegove važne zadatke.«⁵

I »Postulata« i spomenuti Papin govor utjecali su na konačni ishod glasanja o pitanju: da li da se o redovnicima raspravlja u posebnom poglavlju u Konstituciji o Crkvi ili u poglavlju u kojem je riječ o općem pozivu na svetost svih kršćana. Kod glasanja (30. rujna 1964) od 2.210 otaca 1505 njih glasalo je za posebno poglavlje, a 698 protiv. »Tako je prvi put u

⁴ Nav. dj., str. 51—52.

⁵ Nav. dj., str. 75.

povijesti ekumenskih Koncila Crkva formulirala i izrazila jasan teološki nauk o redovničkom životu u sklopu jedne dogmatske Konstitucije.*⁶

Nauk Konstitucije Lumen Gentium o redovničkom životu

Konačni tekst VI. poglavlja Konstitucije *LG* daje nam uvid u autentični nauk Crkve o posvećenom ili redovničkom životu. Da bismo taj nauk mogli lakše slijediti, podijelit ćemo ovaj prikaz u četiri dijela:

1. Posvećeni život i struktura Crkve.
2. Koncilski nauk *LG-a* o svetosti.
3. Stav Crkve o teologiji mučeništva i povezanosti posvećenog djevičanstva s mučeništvom.
4. Potanji prikaz pojedinih brojeva VI. poglavlja.

Ad 1. Posvećeni život i struktura Crkve

Drugi vatikanski koncil započeo je svoj rad s vizijom Crkve prema kojoj (viziji) je samo hijerarhijsko uređenje Crkve božanskoga podrijetla. To je onda utjecalo na shvaćanje redovništva u Crkvi, odnosno na impostaciju i izradbu dokumenta o redovnicima. Stoga, postavlja se pitanje:

- postoji li u Crkvi još jedno božansko uređenje (ustrojstvo) različito od hijerarhijskog;
- da li u krilu Crkve, *prema božanskoj odredbi*, postoje osobe koje pripadaju »posvećenom životu« i druge koje mu ne pripadaju;
- da li je posvećeni ili redovnički stalež struktura u Crkvi ili struktura Crkve?

Msgr. Charue, obrazlažući ukidanje V. pogl. sheme iz godine 1963, kaže da, iako u Crkvi imamo tri kategorije osoba (klerike, redovnike i laike), ipak je zapravo riječ samo o dvije kategorije:

- pastiri, koji predsjedaju zajednici: hijerarhija i
- vjernici, kojima pastiri predsjedaju: laici.

Redovnici mogu pripadati i jednoj i drugoj skupini. Njihova društvena organizacija ne pripada bitno konstitutivnom uređenju Crkve. Oni su, kažu zastupnici tog mišljenja, struktura u Crkvi, ali nisu struktura Crkve. Jedino hijerarhija, vele, pripada bitno konstitutivnom uređenju Crkve i ona je stoga božanskog podrijetla.

Ovo poimanje, međutim, Drugi vatikanski koncil nije prihvatio. Stav msgr. Charuea i njegovih sumišljenika nije prihvaćen i zbog same definicije »laika« koju je dao Koncil: »Pod imenom laika ovdje se razumiju svi vjernici osim članova svetog reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve...« (*LG* 31). Znači, redovnici imaju u Crkvi ipak neki posebni »status«.

To se još bolje vidi iz različitih drugih tekstova gdje se govori o redovničkom staležu.

Tekst sheme iz godine 1963. kaže: »Ako se gleda na božansko uređenje Crkve...«, a u shemi iz 1964. provedena je izmjena koja je usvojena u konačnom tekstu i koja korjenito mijenja smisao. Tekst glasi: »Ratione habita divinae et hierarchicae Ecclesiae constitutionis« (*LG* 43). Novost

⁶ *Nav. dj.*, str. 83.

je i važnost u riječi »hierarchicae«. Predloženi nauk je ovaj: u Crkvi ne postoji samo jedno božansko uređenje (ustrojstvo), tj. hijerarhijsko.

Značajan je i sljedeći tekst: redovnički stalež, »iako ne pripada hijerarhijskom uređenju Crkve, ipak trajno pripada njezinu životu i svetosti« (LG 44). Iz ovoga se jasno vidi da je riječ o *hijerarhijskom*, a ne o božanskom uređenju Crkve, kako bi htio msgr. Charue. Osim toga, tekst tvrdi da posvećeni život »pripada... životu i svetosti« Crkve, i to »trajno« (inconcusse), što znači da redovnički život bitno spada na život i svetost Crkve. To potvrđuje i Doktrinalna koncilska komisija kada kaže: »Redovnički stalež može, dakle, i mora ući u sve ono što spada na život Crkve.«⁷ Jasno je kako ni Doktrinalna koncilska komisija ne bi nigda mogla ovo ustvrditi da nije htjela dati razumjeti da stalež posvećenog života pripada samoj biti Crkve i, dakle, njezinu božanskom uređenju. Kada posvećeni život ne bi bio božanskoga podrijetla, ne bi mogao 'trajno' (inconcusse) pripadati životu i svetosti Crkve.«⁸

»Naravski, nitko ne pretendira da je Krist ustanovio neke Institute posvećenog života. Ali iz toga se ne može logički zaključiti da su posvećeni život i stalež koji odatle proizlazi jednostavno crkvenog podrijetla.«⁹

Prema LG-u, stalež posvećenog života temelji se na savjetima »koje Gospodin u Evanđelju predlaže svojim učenicima da ih vrše« (LG 42), a oni su »dragocjeni dar božanske milosti koji Otac nekima daje« (LG 42). Krist, dakle, predlaže savjete, a Otac udjeljuje dar zvanja takvom obliku života. »Stoga je taj oblik božanskog podrijetla.«¹⁰

Za evanđeoske savjete kaže se nadalje da su oni »osnovani na Gospodinovim riječima i primjerima« (LG 43). Iako je ovdje riječ o evanđeoskim savjetima kao takvima, a ne o Institutima, ipak je značajno »da Koncil toliko insistira na božanskom podrijetlu ovih savjeta koji su, kako je već rečeno, u temelju svakog oblika posvećenog života u Crkvi, i zatim na činjenici da su oni, kako se izričito tvrdi u ovom kontekstu, utemeljeni ne samo na riječima nego i na primjerima Gospodinovim.«¹¹

U tekstu se kaže još i ovo: »Sama se crkvena vlast pod vodstvom Duha Svetoga pobrinula da ih tumači... i da im ustanovi stalne oblike života. Stoga se dogodilo da su se... razvili razni oblici samotničkog ili zajedničkog života i nastale različite obitelji...« (LG 43). Ovdje nije riječ samo o evanđeoskim savjetima nego o raznim oblicima posvećenog života. U ovom se tekstu, osim toga, evanđeoski savjeti odnosno posvećeni život uspoređuju sa stablom koje je Bog zasadio, iz čega proizlazi da je Bog htio da u Crkvi budu Instituti posvećenog života.

Značajne su i riječi da je Crkva primila od Gospodina evanđeoske savjete kao *dar* koji ona »čuva« i »pod vodstvom Duha Svetoga... ih tumači..., upravlja« (LG 43). To znači da se Instituti posvećenog života ne mogu smatrati crkvenog ili juridičnog podrijetla, nego »podrijetlo Instituta posvećenog života je božansko, ali što se tiče njihove kanonske ustanove, tu zahvaća vlast Crkve.«¹²

Na temelju iznesenoga proizlazi »da prema nauku Drugoga vaticanskog koncila postoje, prema Božjoj volji, ne samo božansko i hijerar-

^{7, 8} Nav. dj., str. 101.

^{9, 10, 11} Nav. dj., str. 102

¹² Nav. dj., str. 105.

hijsko uređenje nego i drugo: božansko i karizmatičko uređenje, koje diferencira vjernike prema tome da li pripadaju ili ne pripadaju posvećenom životu.¹³

Konačan bi zaključak bio: »Prema formalnom nauku *Lumen gentium* u Crkvi postoje dvije božanske strukture ili dva božanska uređenja. U temelju božanskoga i hijerarhijskog uređenja nalaze se u Crkvi oni koji pripadaju svetoj hijerarhiji i drugi, koji tu ne pripadaju. U temelju drugog božanskoga i pneumatskog uređenja nalaze se u Crkvi vjernici koji se obvezuju stalno i trajno težiti svetosti, slijedeći stvarno i radikalno evanđeoske savjete djevičanstva, siromaštva i poslušnosti, dočim ostali vjernici ne preuzimaju takvu obvezu.«¹⁴

Ad 2. Koncilski nauk LG-a o svetosti

Govoreći o svetosti, Drugi vatikanski koncil kaže: »Svi su u Crkvi pozvani na svetost« (LG 39) I dalje: svetost na koju su svi kršćani pozvani jedna je (LG 41a). Što Koncil podrazumijeva kada pozivlje sve kršćane da »gaje jednu svetost« (LG 41)?

»Reći da je kršćanska svetost 'jedna', znači tvrditi da je život jedinstva s Kristom korjenito i temeljito jedan.«¹⁵ Bit svetosti, naime, prema općemu nauku katoličkih bogoslova, jest naše jedinstvo s Kristom po ljubavi, u jedinstvu što ga ostvaruje Duh Sveti u Crkvi.

Iz tvrdnje Koncila da je svetost jedna za sve neki su zaključili da je svetost »identična« za sve, kao da bi svi kršćani bili pozvani na isto savršenstvo ljubavi. To, međutim, niti je Koncil rekao, niti je namjeravao reći, što se vidi iz teksta u kojemu se govori o pozivu na svetost. Uz »jednu« ističe se i *diferenciranost* svetosti »po mjeri dara Kristova« (Ef 4,7):

»Svetost Crkve... izražava se u različitim oblicima kod pojedinaca koji u svome načinu života teže za savršenom ljubavi i druge pobuđuju na dobro« (LG 39);

»Da postignu tu savršenost, neka vjernici upotrebljavaju sile primljene po mjeri po kojoj ih Krist dariva« (LG 40);

Kad Koncil govori o jednoj svetosti, ističe: »Svaki prema svojim darovima i službama...« (LG 41);

»Svi su vjernici dakle pozvani i dužni da teže za svetošću u vlastitom staležu« (LG 42).

U svjetlu iznesenoga proizlazi da nisu svi kršćani pozvani na »istu« svetost, tj. na isti oblik ili tip jedinstva s Kristom; dosljedno ni na istu puninu kršćanskog života ni na isto savršenstvo ljubavi.

»Uostalom, tko bi se usudio tvrditi da smo svi pozvani na istu puninu svetosti ili jedinstvo s Kristom koje je tipično vlastito Bl. Djevici Mariji? To jest onoj koja«¹⁶ »na uzvišen način otkupljena s obzirom na zasluge svoga Sina i s njime sjedinjena tijesnom i nerazrješivom vezom, odlikovana je velikom ulogom i dostojanstvom da bude Majka Sina Božjega, i zato premila kći Oca i Svetište Duha Svetoga, po kojemu daru odlične milosti daleko nadvisuje sve druge stvorove, nebeske i zemaljske« (LG 53).

¹³ Nav. dj., str. 106.

¹⁴ Nav. dj., str. 108.

¹⁵ Nav. dj., str. 116.

^{16, 17} Nav. dj., str. 123.

Stav Koncila o diferenciranoj svetosti u Crkvi nalazi svoje opravdanje i svoje tumačenje u činjenici Mističnog Tijela Kristova, »u kojem Duh Sveti ujedinjuje ljude s Kristom, dajući svakome od njih ono mjesto i onu službu koje bolje pristaju skladnoj izgradnji čitavoga živog organizma. Upravo to razgranjenje među pojedinim udovima, koje proizlazi iz različitih kvaliteta i osobnih darova i iz različitosti mjere darivanja Gospodina, jest ono što znatno pridonosi vitalnosti i ljepoti čitave Crkve.«¹⁷

Ad 3. Teologija mučeništva

Budući da se svetost sastoji od što tješnijeg jedinstva s Kristom po ljubavi, Koncil kaže da je mučeništvo najveći dokaz ljubavi.

Teologija mučeništva temelji se na Kristovoj smrti i njezinu značenju. Ako Koncil govori o mučeništvu u Crkvi, govori to u svjetlu Mistična Tijela Kristova. U mučeništvu kršćana Krist oživljuje svoju spasonosnu muku i smrt za Crkvu. »U tome smislu mučenik nadopunjuje u svom tijelu više nego ijedan drugi kršćanin ono što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo Njegovo, za Crkvu (Kol 1, 29) i na taj način odlično sudjeluje u spasonosnom djelu našega otkupljenja.«¹⁸

Mučeništvo je poseban dar koji se »daje malobrojnim« (LG 42). S izrazima kao što su »maximum... testimonium«, »eximium donum«, »suprema probatio« (LG 42) Koncil želi istaknuti usporedbu između svetosti mučenika i ostalih vjernika. Ovi superlativi ne bi bili upotrijebljeni u jednoj dogmatskoj Konstituciji da se s njima nije htjelo nešto posebno reći.

Evandeoski savjeti

Teologija mučeništva tijesno je povezana s teologijom evandeoskih savjeta, posebno djevičanstva.

»Svetosti Crkve na osobit način pogoduju mnogi savjeti koje je Gospodin u Evandelju predložio svojim učenicima da ih vrše. Među njima se ističe dragocjeni dar božanske milosti koji Otac nekima daje (usp. Mt 19, 11; 1 Kor 7, 7) da se u djevičanstvu ili celibatu nerazdijeljenim srcem (usp. 1 Kor 7, 32—34) lakše posvete samom Bogu« (LG 42).

Ovdje je, u prvome redu, značajno »da je Koncil izričito i svjesno htio povezati mučeništvo s evandeoskim savjetima.«¹⁹ Zatim, da je poslao »Sanctitas Ecclesiae« upotrijebio riječ »item« (koja u hrvatskom prijevodu nedostaje). »Riječ 'item' znači 'isto tako', 'na isti način', pa ju je Koncil u tom smislu i upotrijebio. Stvarno, već od prvih vremena Crkve nauk o evandeoskim savjetima bio je stavljen u tijesnu vezu s naukom o posvećenom djevičanstvu, čiju je prednost Koncil tako zanosno podvukao.«²⁰

Obrnuti red predstavljanja evandeoskih savjeta

Klasični redosljed evandeoskih savjeta bio je: poslušnost, čistoća, siromaštvo. Drugi vatikanski mijenja ovaj redosljed, stavljajući posvećeno djevičanstvo na prvo mjesto.

¹⁸ *Nav. dj.*, str. 132.

^{19, 20} *Nav. dj.*, str. 137.

Prema »klasičnom« redosljedju, na djevičanstvo se gledalo s aspekta tjelesnosti. Prema tom vidiku, osoba se odriče braka koji svoj najveći izraz nalazi u činu kojim je brak konzumiran. Drugi vatikanski ne potcjenjuje odricanje, ali ipak na prvo mjesto stavlja pozitivni vidik djevičanstva i daje apsolutnu prednost ljubavi prema Bogu i ljudima. U tome smislu Koncil je postavio i vrednovanje braka: ljubav—darivanje. Djevičanstvo je, dakle, u prvome redu, darivanje, a ne odricanje; darivanje Bogu kao odziv na njegov poziv ljubavi. Na taj se način Drugi vatikanski Koncil vraća »najstarijoj predaji Crkve, koja je upriličila ljubav djevice nerazdijeljenoj ljubavi koju su proživljavali mučenici.«²¹

Savjet posvećenog djevičanstva

Nakon što je Koncil istaknuo da svetost Crkve na poseban način izražavaju »mnogi savjeti koje je Gospodin u Evandelju predložio svojim učenicima da ih vrše« (LG 42), nastavlja: »Među njima se ističe dragocjen dar božanske milosti koji Otac nekima daje... da se u djevičanstvu ili celibatu nerazdijeljenim srcem... lakše posvete samom Bogu« (LG 42). Iz toga proizlazi:

— djevičanstvo je dar koji Otac daje samo nekima, kao što je i mučeništvo dar koji se »daje malobrojnima«;

— osobe koje prihvaćaju taj dar, prihvaćaju ga »nerazdijeljenim srcem«;

— ljubav prema Bogu »nerazdijeljenim srcem« je savjet, a ne zapovijed, i u tome je vrijednost posvećenog djevičanstva.

Teologija nerazdijeljena srca

Izraz ljubiti Boga »nerazdijeljenim srcem« (indiviso corde) (LG 42) ne nalazi se ni u SZ ni u NZ, nego se odnosi na tekst 1 Kor 7, 32—34. Taj izraz ne znači ljubiti Boga »bez posredovanja stvorova i posebno bez posredovanja ljubavi usmjerene prema drugim ljudskim bićima.«²²

Neki su riječi »nerazdijeljena srca« shvatili tako da oni koji su pozvani na posvećeni djevičanski život »treba da ljube Boga neposredno, tj. bez posredovanja stvorova, bez posredovanja ljubavi koja je okrenuta drugim ljudskim bićima.«²³ To mišljenje nije prihvatljivo jer »već od prvog trenutka svoga opstanka ljudska osoba kao stvorenje i kao ljudsko stvorenje, tj. kao biće duhovno i materijalno, duboko je uklopljeno u svemir, u svijet, u čovječanstvo. Već od početka svojega opstanka i zatim uvijek sve jače za vrijeme svojega razvoja, ljudska osoba mora živjeti odnose koji odatle proizlaze i koji su joj nužno potrebni ne samo da preživi nego da i intelektualno, i afektivno, i duhovno napreduje. Ukratko, potrebni su joj za njezino dozrijevanje u svim životnim manifestacijama. Osobito što se tiče spoznajnog i afektivnog života čovjeka moderne znanosti, posebno psihologija, podvukle su da su ovi odnosi i neprekidni kontakti, u njihovu trajnom dotoku i odtoku, bitni za razvoj ljudske osobe.«²⁴ »Ta temeljna istina vrijedi za sve ljudske osobe, nalazile se one u bilo kojemu životnom staležu jer sve imaju isto psihološko ustrojstvo i

²¹ Nav. dj., str. 148.

²² Nav. dj., str. 153.

^{23, 24} Nav. dj., str. 153.

strukturu svojstvenu ljudskom biću, tj. biću koje je materijalno-duhovno (nije čisti duh). To znači da i osobe koje je Bog pozvao da se samo Njemu daruju s ljubavi nerazdijeljena srca ne mogu ostati bez posredovanja koje smo upravo opisali, tj. posredovanja stvorova. Dosljedno, ni bez posredovanja ljubavi drugih ljudskih bića koju su oni već primili u svojemu prošlom životu i koju treba da njeguju sve do smrti.²⁵

Stoga izraz »*indiviso corde*« treba shvatiti: »Posredovanje, koje biva isključeno od djevičanstva, odnosi se *isključivo* na onaj tip posredovanja koje se živi u bračnoj ljubavi i koji (tip) ga obilježava kao ujedinjujući odnos između dvaju ljudskih bića koja se međusobno darivaju u uzajamnoj ljubavi.«²⁶ U tom se smislu posvećeno djevičanstvo razlikuje od braka. Stoga oni koji prihvaćaju »dragocjeni dar božanske milosti« »odriču se zakonitog uživanja onog tipa ljubavi koji dolazi od ljubavnog jedinstva s drugom osobom s kojom se veže u braku.«²⁷ »U ovom smislu, dakle, ljubav s 'nerazdijeljenim srcem' izravnija je i neposrednija ljubav prema Bogu u odnosu na tipičnu ljubav braka«,²⁸ koja postoji u ljubavi muža i žene.

»Nerazdijeljenim srcem«, nadalje, ne znači biti bez osjećaja za ljude. Naprotiv, ono je »vrelo duhovne plodnosti u svijetu« (LG 42).

Ljubav »nerazdijeljenim srcem« teologijska je krepost ljubavi i ona čini da se ta ljubav usmjeruje na Boga i na sve ono što je Božje. Posvećeno, dakle, djevičanstvo traži prema svojoj naravi vrlo intenzivan apostolat ljubavi.

Ljubav »nerazdijeljenim srcem« je i anticipacija ljubavi onih koji su već u nebu i gledaju Boga licem u lice, a ne samo »kroz zrcalo, u zagonetki... djelomično« (1 Kor 13, 12).

Evandeoski savjeti siromaštva i poslušnosti

Iako su svi kršćani pozvani da slijede Krista i njegove osjećaje u siromaštvu i poslušnosti, ipak nisu svi pozvani na istu intenzivnost i radikalnost (usp. LG 42). Ali isto tako treba istaknuti: premda se Isusove riječi ne odnose *isključivo* na redovnike, »ipak je jasno da se na njih primjenjuju u izvrsnom smislu.«²⁹

Siromaštvo

Zavjet siromaštva tijesno je povezan s nasljedovanjem Krista siromašnoga.

Zašto je Krist postao siromašan?

Ne zato što bi materijalne stvari bile zle i grešne. To je pogansko gledanje na materiju i svijet. Crkva to nikada ne prihvaća, jer bi onda i Kristovo tijelo bilo grešno. Kristovo siromaštvo valja promatrati u odnosu na njegovu spasiteljsku misiju. Riječ je postala tijelom da nas oslobodi od grijeha i zato je ona sebe »oplijenila«. Dublja analiza Istočnog grijeha kao i svih ostalih grijeha pokazuje da se u nama nalazi grešna sklonost da se na nedopušteni način domognemo tuđih stvari. Nakon Istočnog grijeha u čovjeku je duboko ukorijenjena sklonost prema posjedo-

^{25, 26} Nav. dj., str. 154

^{27, 28} Nav. dj., str. 155.

²⁹ Nav. dj., str. 163.

vanju. Čovjek strahuje da će biti u nestašici. Zato se nastoji svim silama osigurati i zaštititi; zato gomila stvari i pritom ne gleda da li će povrijediti drugoga. Bogat čovjek želi da ga ljudi štiju i cijene; želi imati vlast, želi manipulirati s drugima; dolazi u napast da se poda grešnim užicima itd.

Ali siromaštvo osim posjedovanja materijalnih stvari nosi i još nešto drugo. Krist se sav predaje drugome. »Njegovo vrijeme i njegov san, njegove energije, njegovi talenti, njegove osobitosti više nisu bile njegove; čak ni njegova reputacija; konačno i samo njegovo tijelo dano je da se jede i krv da se pije...«³⁰ Dosljedno, sve to vrijedi i za one koji su dragovoljno prihvatili savjet Kristova siromaštva.

Siromaštvo nosi sobom: živjeti u posvemašnjoj ovisnosti o providnosti Božjoj, sve očekivati od Oca, od koga dolazi »svaki dobar dar« (Jak 1, 17). Obratno, dakle, od onih koji žele zgrtanjem osigurati svoj život.

Zavjet evandeoskog siromaštva ima i svoj eshatologijski vid. Kao što blaženici u nebu vide stvari kao što ih Bog gleda: da je sve stvoreno od Boga i njemu na slavu, tako i redovnici treba da gledaju na stvari i dobra ovoga svijeta.

Poslušnost

Konstitucija *LG*, govoreći o općem pozivu svih kršćana na svetost, kaže: »Crkva misli i na opomenu apostola koji, pozivajući vjernike na ljubav, potiče ih na to da imaju u sebi iste osjećaje koji su bili u Isusu Kristu, koji je 'sebe poništio uzevši obličje sluge... i bio poslušan sve do smrti' (Fil 2, 7—8) ... Majka se Crkva raduje što u njezinu krilu nalazi mnogo ljudi i žena koji Spasiteljevo poniženje jače slijede i jasnije ga pokazuju (...) odričući se svoje volje: oni se naime iz ljubavi prema Bogu podlažu čovjeku u onomu što spada na savršenost više nego to traži opseg zapovijedi, i to zato da potpunije slijede poslušnog Krista« (*LG* 42).

»U ovim kratkim izrazima, tako bogatim sadržajem, sadržana je sva teologija evandeoske poslušnosti koja polazi od osjećaja Isusa Krista ili, još bolje, 'od temeljnih dispozicija' Krista koji, da izvrši djelo spasenja i da nas oslobodi od grijeha Adamove neposlušnosti i njezinih katastrofalnih posljedica, postaje — iz ljubavi — Sluga Jahvin, ponizni i poslušni, koji svoju *kenosis* tjera do smrti na križu.«³¹

Svi su, dakle, vjernici — kako kaže Koncil — dužni nasljedovati i svjedočiti tu Kristovu ljubav i poniznost, ali nisu svi pozvani od Boga da to ostvare u svoj svojoj radikalnosti. »Među kršćanima, međutim, razlikuju se neki ljudi i neke žene koji snagom posebnog poziva dublje slijede Spasitelja u njegovoj poslušnosti, upravo zato jer snagom ljubavi nepodijeljena srca koja ih oduševljava, čeznu da podijele do dna stil života Gospodinova i da sudjeluju do krajnjih granica u njegovoj spasiteljskoj misiji.«³²

Sveto nam Pismo govori da je grijeh, počevši od Adama pa sve do grijeha svakog pojedinog čovjeka, u svom formalnom vidu, stav čovjeka kojim on pretendira živjeti ne priznavajući svoju apsolutnu ovisnost o Bogu. To je grijeh neposlušnosti. »Upravo zbog toga je Kristovo spasi-

³⁰ *Nav. dj.*, str. 171.

^{31, 32} *Nav. dj.*, str. 173.

teljsko djelovanje obilježeno posvemašnjom poslušnošću Očevoj volji. Ako je o Njemu rečeno: "Tunc dixi: ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam" (Heb 10, 7), onda je to rečeno upravo s ovim jasnim izrazima kojima on sam najavljuje program i pravac svojega života.³³

Biti poslušan Ocu za Krista je pitanje života i smrti. Kao što su neposlušnošću jednoga mnogi postali grešnici, »tako će i posluhom jednoga mnogi postati pravednici« (Rim 5, 19). U tomu je srž Kristove poslušnosti. Dosljedno, to isto vrijedi i za one koji su prihvatili evandeoski savjet poslušnosti.

Iako postoji razlika između Kristove poslušnosti i poslušnosti redovnika, i redovnica jer je Krist bio izravno podložan i poslušan Ocu, a redovnici su podložni ljudskim bićima, ipak redovnička poslušnost ima svoj temelj u Kristovim riječima: »Tko vas sluša, mene sluša; tko vas prezire, mene prezire. A tko mene prezire, prezire onoga koji mene posla« (Lk 10, 19). Tu je, dakle, posrijedi autoritet Crkve koji joj je ostavio Krist.

Dok promatramo Krista kao uzor u ostvarenju djevičanstva, siromaštva i poslušnosti, ne smijemo zaboraviti i mimoići Kristovu Majku Mariju. Ona je prigrlila »djevičanski i siromašni život što ga je sebi odabrao Krist Gospodin« (LG 46) i time se potpuno predala Bogu i ljudima »nerazdijeljena srca«. Isto se tako svojim *Fiat* suobličila Kristu u poslušnosti.

Ad 4. Poglavlje o redovnicima

Pet brojeva (43—47) ovog poglavlja posvećeno je isključivo redovnicima).

U br. 43 kaže Koncil da su evandeoski savjeti posvećenog djevičanstva, siromaštva i poslušnosti utemeljeni na riječima i primjeru Isusa Krista; da su preporučeni od apostola, Otaca i Crkve; da su dar Božji Crkvi; da Crkva, pod vodstvom Duha Svetoga, tumači te darove, upravlja njihovom praksom i ustanovljuje stalne oblike života; ističe zatim prednost koju redovnicima daje njihov stalež tako da oni mogu »u duhovnoj radosti napredovati na putu ljubavi« (LG 43); i završava izjavom: »Ako se gleda na božansku i hijerarhijsku konstituciju Crkve, taj stalež nije srednji između svećeničkog i laičkog položaja...« (LG 43).

Br. 44 govori o naravi i važnosti redovničkog staleža u Crkvi. Narav evandeoskih savjeta poprima kod redovnika novu dimenziju. Jedno je, naime, opsluživati evandeoske savjete kao savjete — što mogu činiti i ostali kršćani — a drugo je obvezati se zavjetom da će te savjete doživotno opsluživati pod grijeh. »Činjenica da (redovnici) preuzimaju takvu obvezu čini bitnu razliku između njih i onih koji evandeoske savjete opslužuju bez takve obveze.«³⁴ To je prvo što određuje narav redovničkog života.

Drugo: snagom zavjeta redovnik »se potpuno dariva Bogu koga veoma ljubi i tako se novim i posebnim naslovom određuje za Božju službu i Njegovu čast« (LG 44).

³³ *Nav. dj.*, str. 173—174.

³⁴ *Nav. dj.*, str. 190.

Ovdje su potrebne neke opaske. Latinski tekst upotrebljava pasiv: »mancipatur«, »referatur«. Zato se to ne smije prevesti aktivom ili refleksivnim oblikom, kako to čine neki prijevodi, među kojima i hrvatski. Stoga ono »mancipatur« treba prevesti: redovnik »biva predan Bogu«. Isto i onaj »referatur« treba prevesti »tako da je određen...«. U hrvatskom tekstu nije dobro prevedeno ni ono: »Deo summe dilecto«. Umjesto »Boga koga veoma ljubi«, treba prevesti »koga nadasve ljubi«. »Nadasve« je punije nego »veoma«. Onaj »nadasve« ima i svoj pandan u ranijem »totaliter«, i samo oba ova izraza izražavaju sadržaj redovničkih zavjeta.

Da bi što bolje izrazio puninu Bogu posvećenog života, Koncil dalje kaže da redovnik »divino obsequio intimius consecratur« (LG 44).

Ova zadnja rečenica bila je predmet polemike i zbog same riječi »consecratur« i zbog njezina oblika u pasivu.³⁵ Zbog samog glagola »consecrare« jer se on upotrebljava u crkvenom jeziku kada se hoće označiti *Božje djelovanje*, kao što je to slučaj kod sakramenata, a kada se hoće označiti *čovjekovo djelovanje*, onda se upotrebljava glagol »devovere« ili »mancipare«. Zbog toga je jedan od saborskih otaca, dok se pripremao ovaj tekst, intervenirao i upozorio da se ovaj glagol ne smije ovdje upotrijebiti jer on označuje božansko djelovanje, a redovnička profesija nije sakrament. Međutim, njegov intervent nije uvažen, i oci su prihvatili glagol »consecrare«, što znači da su bili svjesni što se time hoće reći. Ne samo to, Teološka komisija je ex professo protumačila značenje riječi »consecratur« u spomenutom tekstu: »Textus novus est: 'per eadem vincula divino obsequio intimius consecratur', sub forma passiva, subintelligendo a Deo.«³⁶ Time je ovo pitanje definitivno riješeno. Zato i hrvatski prijevod valja ispraviti i umjesto »i potpunije se posvećuje božanskoj službi«, treba prevesti »i potpunije biva posvećen (od Boga)«. Stoga i sam glagol »consecrare« i njegov pasivni oblik imaju u ovom kontekstu mnogo veće značenje nego što se u prvi mah može misliti. Nije, naime, svejedno za redovnika koji se profesijom posve predaje i posvećuje Bogu da li je to samo njegov osobni čin koji Bog velikodušno prihvaća ili i Bog zahvaća u život zavjetovanika i posvećuje ga. U konačnici Koncil kaže: kod profesije Bog kod zavjetovanika ostvaruje *jednu novu posvetu*, različitu od krsne posvete, inače se ne bi mogla »održati dogmatska istina da u sakramentu sv. reda Bog daje redniku novu posvetu«.³⁷

»To znači, u našem slučaju, da pojam krsne posvete mora biti tako određen da ne isključuje daljnje posvete koje Bog izvršuje. Time se ni pošto ne želi reći da ove daljne posvete nemaju nikakav odnos sa posvetom koja je vlastita krštenju. Pače, one su ukorijenjene u krsnoj posveti, one je tumače i upotpunjuju s raznih vidova.«³⁸

Koncil u daljnjem tekstu naglašava kako je život redovnika posvećen dobru cijele Crkve, a zatim da je on »znak (u hrvatskom prijevodu je upotrijebljena riječ »lozinka«, što mi se ne čini sretnim) koji mora uspješno privlačiti sve članove Crkve da revno ispunjavaju dužnosti kršćanskog zvanja« (LG 44). Koliko god je redovnički stalež znak za ostale kršćane i ljude, ipak prvotna i glavna njegova vrijednost nije u »zna-

³⁵ Polemiku je vodio, s jedne strane, upravo P. MOLINARI u reviji *Vita consacrata* 7 (1971), str. 417–430 i u *Vita Consacrata* 8 (1972), str. 401–432.

³⁶ *Nav. dj.*, str. 191.

^{37, 38} *Nav. dj.*, str. 192.

ku«, na čemu su insistirali neki koncilski oci. »Redovnički stalež ima, bez sumnje, i vrijednost znaka i svjedočanstva, ali ta vrijednost nije apsolutno prvotna, a još manje jedina vrijednost. Stvarno, *redovnički stalež nema vrijednost zato što je znak, on je znak jer ima vrijednost*, i to posvećujuću i otkupiteljsku vrijednost.«³⁹ To je zbog toga što se, prema Koncilu, svetost sastoji u mjeri našeg jedinstva s Kristom, na koje je svaki pozvan prema svojem pozivu, i što je Koncil predstavio evanđeoske savjete u svjetlu teologije ljubavi.

U daljnjem tekstu govori se kako redovnički stalež »u Crkvi predstavlja oblik života koji je primio Božji Sin došavši na svijet da čini Očevu volju« (LG 44). I završava: »Iako (redovnički stalež) ne pripada hijerarhijskom uređenju Crkve, ipak trajno spada na njezin život i svetost« (LG 44). O tome je već ranije bilo govora, pa se na tome nećemo ovdje zadržavati.

U br. 45 iznose se vrlo jasno i pozitivno opći principi koji uređuju odnose između redovničkog staleža i hijerarhije. Ta jasnoća je bila potrebna jer »posvećeni je život, prema svojoj naravi, Božje djelo u Crkvi; stoga se njegove vlastite oznake i njegove tipične karakteristike moraju dužno i trajno poštovati«, ali isto tako »kao što sve ono što postoji u Crkvi i što je dano od Boga za njezino dobro po Božjoj volji mora biti podložno hijerarhiji, tako i karizmatički pokreti koje Bog daje Crkvi moraju također biti podložni Crkvi.«⁴⁰ Da bi se pritom poštovala i karizme, vlastite pojedinim Institutima, a ujedno i autoritet dotičnih redovničkih poglavara koji imaju dužnost upravljati svojim podložnicima u duhu Pravila i Konstitucija, Koncil je potvrdio egzempciju redovnika, makar je bilo i protivljenja nekih koncilskih otaca.

U br. 46 Koncil ističe da svi moraju cijeniti Bogu posvećeni život, bilo oni koji ga prihvaćaju, bilo svi ostali članovi Crkve. Zatim nastavlja: iako redovnički život »uključuje odricanje od dobara koja se nesumnjivo mnogo cijene, ipak ne smeta pravom napretku ljudske osobe nego mu po svojoj naravi mnogo koristi« (LG 46). Koncil, iznoseći ljepotu i vrijednost Bogu posvećena života, želi istaknuti »veličinu koja mu je vlastita po njegovoj samoj biti. Ne izražava se, međutim, o onom što se može dogoditi i što se ponekad stvarno i događa u egzistencijalnom redu.«⁴¹

U daljnjemu tekstu iznosi se korist Bogu posvećenih osoba za društvo: »Neka nitko ne misli da redovnici svojim posvećenjem postaju ljudima tuđi ili nekorisni u zemaljskoj državi. Jer, iako katkada neposredno ne pomažu svojim suvremenicima, ipak ih na dublji način imaju prisutne u Kristovu srcu i s njima duhovno surađuju da se izgradnja zemaljske države uvijek temelji na Gospodinu i k Njemu upravlja, da ne bi možda uzalud radili oni koji je grade« (LG 46).

Završne riječi ovog broja su priznanje i pohvala Bogu posvećenim osobama za njihov život, koji je ures Kristovoj Zaručnici, Crkvi, i za usluge što ih čine ljudima.

U završnom (47) broju Koncil potiče redovnike da ustraju u svome pozivu »i da se u njemu sve više odlikuju na veću svetost Crkve i na veću slavu... Trojstva... « (LG 47).

³⁹ Nav. dj., str. 202.

⁴⁰ Nav. dj., str. 206

⁴¹ Nav. dj., str. 218.

Zaključak

Drugi vatikanski koncil u dogmatskoj Konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* odmah u početku kaže da Crkva »namjerava točnije objaviti svojim vjernicima i cijelom svijetu svoju narav i svoju opću misiju« (LG 1). To je ona i učinila u spomenutoj Konstituciji.

Budući da redovnički stalež »trajno spada na njezin život i svetost« (LG 44), Crkva je morala »točnije objaviti« i narav i opću misiju redovništva. To je učinila u VI. poglavlju spomenute Konstitucije. Kao što možda nigda dosada nije Crkva jasnije objasnila svoju narav i svoju opću misiju nego što je to učinila u dogmatskoj Konstituciji *Lumen Gentium*, tako nikada dosada nije Crkva tako jasno izrazila svoj nauk o redovničkom životu u sklopu neke dogmatske konstitucije. Zato je s punim pravom jedan perit Drugoga vatikanskog sabora rekao: »Dana 21. XI. 1964. sveti utemeljitelji redova i družbi, zajedno sa svojim impozantnim kipovima u koncilskoj dvorani, sigurno su se veselili sa svojim brojnim sinovima jer su vidjeli da je prvi put u dogmatskom tekstu — i to u samoj Dogmatskoj konstituciji 'De Ecclesia' — odobreno doktrinalno poglavlje o redovnicima.«⁴²

THE CONSECRATED LIFE

Summary

This is a discussion of the sixth of *Lumen Gentium* concerning the consecrated life. The article draws from a study by P. Molinari and P. Gumpel. After presenting the historical background of this chapter, the author analyzes its content. Particular emphasis is placed on the fact that the Second Vatican Council deemed it necessary to speak about the consecrated life within the framework of the Dogmatic Constitution of the Church. After discussion of the evangelical councils which are the basis of a consecrated life, all five sections of this chapter are explained.

⁴² P. Ermenegildo LIO, »Il capitolo su 'I religiosi'«, u *Esercizi spirituali dei Padri Superiori dei Frati Minori d'Italia 1964*, Bologna 1964, str. 123.